

אלא שקבלוהו עוד בטרם יתיישבו בארץ זו. שכן הם נזכרים בשםם (הפלשתים) בכתבות מצריות שקדמו להתיישבותם בשפלה כמבואר לעיל. הרי ברור לכל שאין להפריד בין פלשת ובין פלשתים; כי אם נשווה פלשת – שפלת במיתאטיזה, בעל כרחנו עלינו להודות שפלשתים נגזר מפלשת. ומה שם קורא להם לפני התיישבם בשפלה? הלא הכל יודעים שלא היו הפלשתים מיושבי השפלה הקדמונים, שכן ערלים היו (שלא כעממי שם – יושבי הארץ בימי קדם⁵). ולבסוף עלי להזכיר גם זאת, כי רבים החוקרים המזהים את הפלשתים עם העם פילסגים (Pelasgoi), יושביה הקדמונים של ברכת הים האיגיא, שנהדפו מיוון עם עלייתם של היוונים האמיתים (הדוריים ואחריהם האיטאליים והיוניים).

ש. י.

(5) [יראה גם: O. Eissfeldt, *Philister und Phönizier*, AO, 34, 3 (1936) ; מיזלר, תולדות ארץ ישראל, מהימים הקדומים ביותר עד המלוכה הישראלית, עמ' 241 ואילך.]

ה ע ר ו ת

להערות על קדש, דלאתה ובאניאם

(לעיל, עמ' 16 ואילך)

דעתו של הפרופ' ש. אסף, כי „קודם כל יש להדפיס מחדש נוסחה מתוקנת ושלמה את שתי התעודות החשובות, שפרסם ב. בסוף מאמרו“, היא, כשהיא לעצמה, מוצדקת בהחלט, אולם החוקר רשאי, מאידך, להסתפק גם בפרסום חלקים-חלקים של תעודותיו, בפרסום אותם הקטעים, הדרושים לו להארת הנושא הנדון במאמרו¹. בהעתקת שתי התעודות, שפרסמתי בסוף מאמרי, נתכוונתי רק להארת הישויים, הנקובים בהן, אך לא לפרטים האחרים, החשובים, אמנם, מבחינת הלשון והסגנון של שטרי הרשאה, שבהם מעונין הרב אסף בעיקר.

אשר להערות הפרופ' א. לענין קדש, שכונתו לירושלים דווקא, הרי היא תמוהה במקצת: א) הפרופ' א. לא הוכיח, כי היו נוהגים לכתוב בתעודות של אותה תקופה את שמה הערבי של ירושלים בשין, היינו „קודש“ או „קדש“ (שאלת הו"ו בשם הזה אינה חשובה כלל). הראיה ממסעות א"י לר' באסולה, מן המאה הט"ז², אינה ראייה. מחבר מסעות א"י לא ידע ערבית וע"כ יכול היה לכתוב את השם קודס גם בשין,

(1) כדרכו של י. מאן בספריו.

(2) שהפרופ' א. עצמו מודה עליה, שהיא מזמן מאוחר. ראה מאמרו, הערה 1.

אולם יהודי התקופה הערבית דקדקו בטרנסקריפציה הערבית באותיות עבריות. (ב) נניח, כי היו כותבים את השם הערבי של ירושלים לפעמים גם בשין, אולם כאן לפנינו קטע עברי, וכיצד יבחר יהודי לשלב בטקסט עברי את השם הערבי של עיר הקודש? האם אין במעשה זה משום 'פגיעה בקדושתה של ירושלים, או "בית המקדש", כפי שהיו יהודי א"י והארצות השכנות נוהגים לכנותה בתקופה הנדונה? (ג) כותב המכתב הנ"ל היה איש כפר דלאתה שבגליל העליון; מקבל המכתב, כפי שהוכחתי במאמרי, תושב טבריה³). ומה טעם להרחיק את "קדש" לירושלים דווקא ולא לקבוע אותה בקדש שבגליל העליון? (ד) כפי שהראיתי במאמרי שמושה קדש בתקופה הערבית "בירת" הגליל העליון. המחוז נקרא על שמה. היא עצמה היתה "מדינה" כלומר עיר ולא כפר, ובה שוק מסחרי, שמשך אליו בוודאי גם יהודים⁴). סביבתה היתה מיושבת במאה ה"א יהודים, — כלום אין כל הנתונים האלה דים כדי להכריע בקביעת המקום הנדון בקדש שבגליל העליון?

דברי הפרופ' א. על הבטוא "מעיר דלתון" אינם מכוונים כהערה למאמרי, אך מכיוון שנגע בביטוא "עיר", שהוראתו כפר, הרי מן הראוי להוסיף ולהראות, כי תעודות התקופה הערבית מבדילות תמיד בין "מדינה", שהיא עיר, ובין "עיר", שהיא כפר; הגאון בן מאיר כותב, למשל, במכתביו לבני בריתו בבבל: "ובחזירתנו אל ארץ ישראל ארץ מולדתנו, צוינו בכל מדינה ומדינה ועיר ועיר⁵" וכ"ו: הנשיא והגאון ר' דניאל בן עזריה מודיע במכתביו למצרים: "והתפלה עלינו בכל המדינות והעיירות⁶", וכן "זולתנו אין לה יד אפילו על עיר קטנה⁷" וכיוצא בהם.

בין ה"ערים" בגליל העליון מונה הפרופ' א. ע"פ י. מאן *THE JEWS IN EGYPT* כרך II, ע' 204, גם את ה"עיר" עקאל זיתון והפרופ' ש. קל. מעיר שם, בצדק: "צ"ל עין אל זיתון", והנה מן הראוי להדגיש כי הבדיקה בקטע הגניזה T.-S. 13. J. 21 fol 21 מראה, כי הכתיב הוא שם "עין אל זיתון". הנ' הסופית כפופה שם מעל ל"ו"ד וע"כ קרא י. מאן "עק", תחת "עין"⁸). כן נשמט בהעתקתו של מאן, שם, בין המלים "בעיר אל ג'וש" (שורה 20) ובין השם "סעד ב' יש... " (שורה 21) השם "ישמעאל בן יפת נע".

י. ברטלבוסקי

(3) ראה מאמרי, "ידיעות" ה', חוב' ד', עמ' 124—125.

(4) שם, שם, עמ' 127—128, והערה 16.

(5) ראה ח. י. בארנשטיין, מחלוקת רב סעדיה גאון ובן מאיר, ספר היובל לסוקולוב,

ווארשה, 1904, ע' 63.

(6) י. מאן, II, ע' 216.

(7) ראה מאמרי הנ"ל, ע' 127, הערה 12.

(8) כי אין הכתיב עקאל זיתון, בספרו של מאן, שגיאת דפוס מראה מפתח ספרו, ע' 398,

שבו הוא חוזר עליו שנית.